

LÍRAI NAPLÓ

NÉMETH ISTVÁN

CSENDÉLET

Egy középkorú nő ül velem szemben a buszban, a lába szára mellett egy áttetsző műanyag zacskót lógat alá, a zacskó üres, csak az alján van egy halfej meg néhány csirkeláb, ez jól kivehető, mert átüt a műanyag zacskón, átüt a véres halfej meg a sárga csirkeláb, a halárus nem csomagolta be a halfejet, csak úgy beleejtette a műanyagzacskóba, a csirkelábárus szintén, ilyen szegényes portékát minek még külön becsomagolni is, kár a csomagolópapírért, a halat különben se szokták becsomagolni, nem is beszélve a halfejről, amit boldogabb időkben a macskáknak vetettek oda. Most megveszik a halfejet is, a csirkelábat, a csirkeuzát; mindent megvesznek. Aki nek nem telik pulykamellre, megveszi a csirkelábat, jó levest lehet főzni abból is. Meg a halfejből is. Főlerősíti a levest. Nem lesz olyan híg. Most legalább két ízben lesz miből jó leveskét főzni. A mennyiségből ítélve — a kis halfej és a néhány csirkeláb — magányos nő lehet a szemben ülő. Talán özvegy. Vénlány. Van ugyan gyűrű az ujján, de nem jegygyűrű. Az ujjai nagyok, erősek, ápoltak. Az egész nő ápolat. De nem annak a nőnek az ápoltsága ez, aki ezzel is hódítani akar, inkább az aggszüzek vagy kegyesnővérek ápoltsága.

Megfesthetné valaki ezt a halfejes, csirkelábas csendéletet, ha itt, a Balkán peremén, a huszadik század alkonyán izgalomba tudna még hozni festőt ilyen téma. Megfesthetné ezt a seszínű műanyag zacskót, ahogy lehúzza az a szegényes teher, s ahogy az egészet egyensúlyozni, vagy éppenséggel emelni, igen, emelni próbálja a zacskóból fölnyúló, kiágaskodó bimbófejes, frissen vágott rózsaszál.

Mert ez van a véres halfejes zacskóba tűzve. Csak találgathatom, hogy mi hozta így össze ezt az egészet, ezt a „csendéletet”; milyen

rendezői elv. A rózsaszál odahaza természetesen vázába kerül. És ott áll majd az asztalon, valahol a konyhában a megfőtt halfej párájában. Nem a jobb étvágyhoz kell; talán a szürkesség, a zárdai szegénység könnyebb elviseléséhez.

Hangtalanul buggyan ki a számon: szegények éje, légy velem, füstölögj itt, a szívemen.

SORTÜZ A NAGYAPÁÉRT

Kora reggel a hatéves Árpád rohan be a szobába, éppen öltözködöm. Kezében a dupla csövű, kínai ismétlőfegyver, tűzköves, tegnap hoztam neki ajándékba. Meghúzza az automata ravaszát, lead rám egy sorozatot, majd diadalittasan bejelenti:

— Meghalt a nagytata!

Csakugyan meghalt, erősítik meg a szomorú hírt, ahogy kimegyek a konyhába. Ma hajnalban halt meg. Árpád, az unokája ismerte és szerette őt, majd minden nap találkozott vele. Az imént mégis boldog volt, hogy ő adhatta hírül ezt nekem.

Persze nem annak örült, hogy meghalt, hogy nincs többé, ennek a súlyát, értelmét föl se tudja még fogni; magának az *eseménynek* örül, hogy történt valami.

Őszinte, kibuggyanó gyereköröm. Nem vagyok róla teljesen meggyőződve, hogy a hír hallatán a mi arcunkon a megrendülés ilyen őszinte, mert azon rendültünk-e meg, hogy a nagyapa meghalt, vagy azon, hogy a nagyapa halála egy pillanatra eszünkbe juttatta kikerülhetetlen végzetünket.

Árpádot még nemigen foglalkoztatják ezek a dolgok. Ő még halhatatlan.

VIRÁGMAG

Nagynéném kilencvenedik születésnapja. Egy képeslap a kredencen: „Zum 90 Geburtstag alle guten Wünsche.”

„Olyan fejuégasom van! Hallom, hogy beszélsz, de csak a szavakat.”

„Ez a falióra hetvenéves, Feketicsen vettük. Éccaka nem tudok pihenni, nyugodtan aludni: jaj, jár-e, megáll-e? Meg kéne már mutatni az órásnak. Most jár. Jaj, egyelek meg, csak járj, mert megbolondulnék óra nélkül. Pedig a ketyegését nem is hallom, csak a sétálóját látom, hogy jár.”

„Mit ér az ember élete, ha semmi terv nincs?”

„Addig jó az embernek, míg rendelkezhet.”

„Itt vannak még a virágok, a virágaim. Félek, hogy nem nyílnak ki a krizantémok. Pedig öntözöm őket, ezzel örökre ki is fáradok. Lenne majd mit eladni a piacon, de oda lemenni? Tízszer le kell ülnöm, míg leérek.”

„Ötvenhét kiló vagyok, de rajtam már csak ruha van, hús nincs. Alul van egy szoknya, azt komiszul begyűröm a bugyim korcába. Én csukott bugyit már nem viselhetek. Az alsó szoknyára jön a felső szoknya. Fönt van a két pruszlik is. Minden reggel ezek a kínok az öltözködéssel. Rajtam minden madzagon van, minden madzaggal van rám erősítve. Hegyén hátán minden összecsomósodik rajtam. Ilyen az öregkor.”

„Csak ne volnék ilyen kiállhatatlan: semmit se állok ki szó nélkül!”

„Itt van ez a nagy gang: hozzáérek, már pereg le róla a mész. Lekaparni, újratapasztani, bemészelné. Vettem egy félkézmeszelőt, százötven dinár volt. Foltozgatok vele.”

„A menyem is velem együtt hétrét görnyedve megy: hetvennégy éves.”

„Két gyereket fölneveltem, ezt a házat összekapartam, tíz körrömmel.”

„Kibírtam annyi bánatot.”

„Lánykoromban is, mindig legelől szaladtam, mindig visszarántottak. Mindig gyors menésű voltam.”

Újra a faliórához:

„Arany jószágom, tudod hogy szeretlek. Egyem meg a szíved!”

A Németországból érkezett képeslap mellett egy öreg imakönyv Nagynéném édesanyjáié volt, a Szüléé, most nagynéném féltett tulajdona. Családi ereklye. Az utolsó lapján kézzel írt bejegyzés, a Szüléé:

„Teréz lányom született az 1893-dik évben október 5 napján.

Örzsé lányom született az 1896-dik év február 26-dik napján dél 4 órakor

Étel lányom született 1898 dik július hó 3-dik napján, meghalt 1900 április hó 8-dikán

Antal fiam született 1900-ba május 15 éjjel 10 és 11 óra között

Julis lányom született 1902 ben október hó 16 délután 2 órakor”

Szüle bejegyzése itt megszakadt, a nagynénémével folytatódik:

„Kedves édesapám meghalt 1948 március 14-én

Plébános úr meghalt 1955 nov 20-án és 23-án temették

Kedves édesanyám meghalt november 27-én 1959-én pénteken hajnal 3 órakor és szombaton temettük el."

Nagynéném meghalt 1986 december 24-én, 12 óra körül, kilencvenhárom éves korában, talán végelgyengülésben. Egész életében virágot, virágmagot termelt. Nem métermázsaszámra, mint a modern magtermelők, csak kicsiben, mindig kicsiben, egy-egy zacskóval. Sok virágmagzacskója volt, ezekkel járta a piacokat. Volt egy piciny kanala, moksáskanálnak nevezte. Olyan piciny volt ez a kanál, amilyeneket régi patikákban használtak. Két-három búzaszem fért rá. Virágmagból, mákszemnyi, légyvetényi virágmagból persze sokkal több. Mégis egész életén át rengeteg virágmagot elmért kis moksáskanalával.

Egyszer találkoztam vele a Kálvárián, halottak napján, egy fölvirágozott sírhanton ült, és sírdogált. A hantot díszítő, gyönyörű krizantémjait siratta: „Elsiratom őket még egyszer, az én kertemből jöttek föl ide, végleges helyükre.”

A piacra termelt, de minden szál virága a szívéhez nőtt. Abból nőtt mind, a szívéből. Mert a szíve virágmag volt.

PÁPAI FÖLHÍVÁS

A szentatya Amerikában járva az indiánokkal is találkozott. Szózatot intézett hozzájuk, ahogyan az egy pápához illik. Hétköznapiasan szólva: fölhívást.

Engem, aki indiánságom ellenére nem vehettem részt ezen a találkozón, és így nem ismerem a szózat teljes szövegét, megdöbbenett, és őszintén meghatott a fölhívásnak az a része, ami a sajtó útján hozzám is eljutott. A katolikus egyházfő azon óhaja, hogy az indiánok őrizzék meg sajátosságukat, mindenekelőtt anyanyelvüket és kultúrájukat.

Ott már, gondolom, hogy baj van, ha egy nép fönmaradásáért olyan világtékintély száll síkra, amilyen a római pápa. Nem abban látom a fő bajt, hogy ezért sikraszállt a szentatya, ez üdvözölni való, legalábbis az én beszűkült szemszögemből; abban látom a fő bajt, hogy a pápa ezt — sajátosságuk megőrzését — maguktól az indiánoktól kérte. Ebből arra következtetek, hogy ők valami okból föladták, nem hajlandók megőrizni mivoltukat. Ezt valóban nagy bajnak, tragédiának tartom.

Mert fölhívással, még pápai fölhívással sem őrizhető meg egy nép vagy népcsoport nemzeti identitása, ha erre az illető népben nincs kiapadhatatlan igény. Lehet, hogy az indiánokban volt valaha ilyen

igény, de az idők folyamán valami miatt fokozatosan föladták. Talán mert belátták, hogy ennek a föladásával könnyebben boldogulnak, vagy éppenséggel mások kényszerítették erre őket. Most nehéz lesz visszatéríteni őket oda, a sajátjukéba, amit senki se ad fel szívesen, de ha egyszer feladott, keresztet is vethetünk rá mindörökre.

Kiveszőfélben lévő, ritka állat- meg növényfajokat a korszerű tudomány és az előrelátó, bölcs gondoskodás meg tud védeni a teljes kipusztulástól, a kiveszőfélben levő népeket még pápai közbenjárással sem lehet megtartani.

GYÓNÁS

Elő kéne már számolnod a bűneidet is. Mert vétkes vagy te is, egyre gyakrabban érzed bűneid súlyát. Mert nem az éveid súlya az, amit a válladon cipelsz, hanem önfeledésre ítélt bűneidé. Mert amit te feledésre szántál, nem felejtik azt mások. Nem feledik nyerseségedet, önteltségedet. Nem is feledhetik: orcádra száradt, mint a bőr, nem rejtheted el, ez az igazi orcád. Reád égtek saját bűneid, reád égtek, mert hagytad, hogy rád égjenek. Mert nem láttad be, vagy csak nagyon ritkán, hogy indulatosságod, amellyel másokat elnémítottál, lesújtottál, megszegyenítettél, nem nemes gerjedelemből fakadt, csak kizárólagosságodból, fölényeskedésre való hajlamosságodból. Pedig senki se jogosított fel rá, hogy másoknak rossz, kellemetlen perceket okozz, keserű napokat. Kiválasztott se vagy, nem té sugározod a fényt, a jót és meleget, pedig voltak elrugaszkodott és fölfuvalkodott perceid, amikor Napnak képzelted magad. Nem te vagy a fény, de nem vagy a sötétség torka sem; ember voltodat kéne állnod. Minden nap és minden körülmények között. Mert a körülmények néha kíméletlenek, de ne feledd, sohasem azt kérdik, milyenek voltak a körülmények, mindig azt, hogyan viselted el azokat, meg tudtad-e őrizni — a legkegyetlenebb körülmények között is — emberi méltóságodat. Ez a legelső törvény. Illene tehát már előszámlálnod bűneidet. Hogy szembesülj önmagaddal. Talán még nem késő. Nem az elkövetett vétkeid enyhítéséért — amit annak érzel, nem más bárgyú feledékenységnél vagy közönséges öncsalásnál, hiszen tudod, hogy „nincs bocsánat” —, hanem hogy a legelső törvény szerint próbálj élni. Mert hajlamos vagy elfelejteni ezt a törvényt, s mindent a körülményekre hártasz. Emlékszel még az első gyónásra. Gyermekek voltál, tele szorongással: „gyónom a mindenható Istennek és neked, Atyám.” Kiszáradt a torkod, míg előszámláltad bűneidet. Mielőtt leborultál volna a gyóntatószék rácso-

kis ablaka elé, lajstromba szedted életed első évtizedének elkövetett vétkeket, sorba mind följegyezted egy cédulára, hogy bemagolhasd őket, be is magoltad, fölsorolásuk mégse ment, mint a vízfolys, mert az elkövetett bűnök száma előtt, mielőtt kimondtad volna számukat, rászáradt a szó a torkodra, mer tudtad, hogy szépitettél a bűnök számán, kevesebbet vettél lajstromba, mint amennyit elkövettél. Nem tudtad ugyan, hogy hányszor káromkodtál vagy hányszor nem imádkoztál, de azt tudtad, hogy kevesebbet gyónsz meg, mert féltél a pap megrökönyödésétől, fölháborodásától, megszámlálhatatlan bűneid hallatán. Pedig jó kisfiú voltál, igazán buzgón tudtál imádkozni, és a bűnre vezető alkalmat — egy-két izgalmasabbat kivéve — igyekeztél elkerülni. Most, életed hatodik évtizedének a vége felé próbáld meg korodhoz méltóan számba venni a bűneidet, nem hallgatva el a legsúlyosabbakat sem, azokat, amelyek magadnak se mertél eddig bevallani, semmit el nem hallgatva, hiszen nem hazudhatsz, önmagadnak gyónsz.

Sötét vizek partján, 1930